

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS)

การตัดสินใจมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ต้องอาศัยการตัดสินใจต่างๆ มากมายในชีวิตประจำวัน ซึ่งมนุษย์แต่ละคนอาจมีความสามารถในการตัดสินใจแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความสามารถและปัจจัยด้านอื่นๆ และเนื่องจากความสามารถที่หลากหลายของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ทำให้เกิดแนวคิดในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีพื้นฐานการทำงานด้วยระบบคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการตัดสินใจ เกิดเป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจให้มีความน่าเชื่อถือ เพิ่มความถูกต้องให้กับกระบวนการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่องค์กรอย่างมากในปัจจุบัน

Mr. Scott Morton (1971)

ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ เป็นระบบที่มีการทำงานร่วมกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งคอมพิวเตอร์ทำหน้าที่ช่วยผู้ตัดสินใจ สามารถนำข้อมูล (Data) และแบบจำลองต่างๆ (Model) มาใช้ประโยชน์ เพื่อการแก้ไขปัญหาที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured problem) ได้

Mr. Keen และ Mr. Scott Morton (1978)

ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ เป็นระบบที่ถูกเชื่อมโยงกันระหว่างทรัพยากรสมองของมนุษย์ให้ทำงานร่วมกับความสามารถของคอมพิวเตอร์ เพื่อต้องการปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจให้ดีที่สุด กล่าวคือ ระบบสนับสนุนการตัดสินใจเป็นระบบๆ หนึ่ง ที่ต้องใช้คอมพิวเตอร์คอยช่วยเหลือ และให้การสนับสนุน เพื่อให้บุคคลผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจ สามารถจัดการกับปัญหาที่โครงสร้าง (Semistructured problem) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.1 ประเภทของระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

ระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใช้งาน อาจมีหลายประเภทแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการพัฒนา หรือตามลักษณะงานที่ต้องการได้รับการสนับสนุน ระบบสนับสนุนการตัดสินใจจำแนกตามแนวคิดของ Holsapple และ Whinston

การจำแนกประเภทระบบสนับสนุนการตัดสินใจตามแนวคิดของ Holsapple และ Whinston เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมมาก โดยได้จำแนกประเภทระบบสนับสนุนการตัดสินใจออกเป็น 6 ประเภท ดังต่อไปนี้

(1) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยอาศัยข้อความ (Text-Oriented DSS)

เนื่องจากสารสนเทศ มักถูกจัดเก็บในรูปแบบของข้อความและสามารถสืบค้นโดยผู้ตัดสินใจเท่านั้น จึงจำเป็นต้องนำเสนอ ประมวลผล และแยกประเภทข้อความเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ของเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านทางเอกสารทางอินเทอร์เน็ต การสร้างภาพและการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างข้อความ (Hypertext) และตัวแทนชาวลูกค้า ซึ่งสามารถจัดอยู่ในประเภทระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยอาศัยข้อความได้

(2) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่อาศัยฐานข้อมูล (Database-Oriented DSS)

โดยฐานข้อมูลที่ใช้สำหรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจประเภทนี้ ส่วนใหญ่เป็นฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ ซึ่งปริมาณสารสนเทศที่ทำการจัดการมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น และมีลักษณะของสารสนเทศเชิงบรรยาย ซึ่งมีโครงสร้างที่ตายตัว ไม่ยืดหยุ่น โดยระบบสนับสนุนการตัดสินใจประเภทนี้มีความสามารถในการสร้างรายงานและความสามารถในการสอบถามข้อมูลได้ดี และหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญสำหรับการตัดสินใจประเภทนี้คือ หน่วยงานการจัดการฐานข้อมูล

(3) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจแบบกระดาคำนวณ (Spreadsheet-Oriented DSS)

โปรแกรมกระดาคำนวณเป็นโปรแกรมที่ใช้ในการสร้างแบบจำลอง เพื่อทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ของระบบสนับสนุนการตัดสินใจ แบบจำลองนี้ไม่เพียงทำหน้าที่สร้าง แสดง และปรับปรุงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหา แต่ยังช่วยให้ระบบสามารถสร้างส่วนให้คำแนะนำได้ด้วยตนเอง โปรแกรมกระดาคำนวณได้รับความนิยมในการนำมาใช้พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยผู้ใช้ และเครื่องมือที่ผู้ใช้นำมาพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจคือ ไมโครซอฟต์เอ็กเซล (Microsoft Excel) ซึ่งเป็นโปรแกรมที่รวบรวมฟังก์ชันทางด้านสถิติ คณิตศาสตร์ การเงิน วิศวกรรม และอื่นๆ ไว้อย่างมากมาย

เนื่องจากโปรแกรมสำเร็จรูป เช่น ไมโครซอฟต์เอ็กเซล มีฟังก์ชันการทำงานที่เกี่ยวกับระบบจัดการฐานข้อมูลระดับพื้นฐาน ทำให้ระบบสนับสนุนการตัดสินใจประเภทนี้มีบางคุณสมบัติของระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยอาศัยฐานข้อมูล โดยเฉพาะการส่งผ่านองค์ความรู้แบบบรรยาย

(4) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อการแก้ไขปัญหา (Solver-Oriented DSS)

การแก้ไขปัญหาเป็นกระบวนการที่เขียนขึ้นในลักษณะเดียวกับ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อแก้ไขปัญหาตามลักษณะโปรแกรมที่ใช้ โดยนักพัฒนาระบบอาจเขียนโปรแกรมภาษาต่างๆ เช่น

C++ หรืออาจใช้เครื่องมือเพิ่มเติมจากโปรแกรมประเภทกระดาศำนวน เช่น ไมโครซอฟต์เอ็กซ์เซล ในการแก้ไขปัญหามีความซับซ้อน

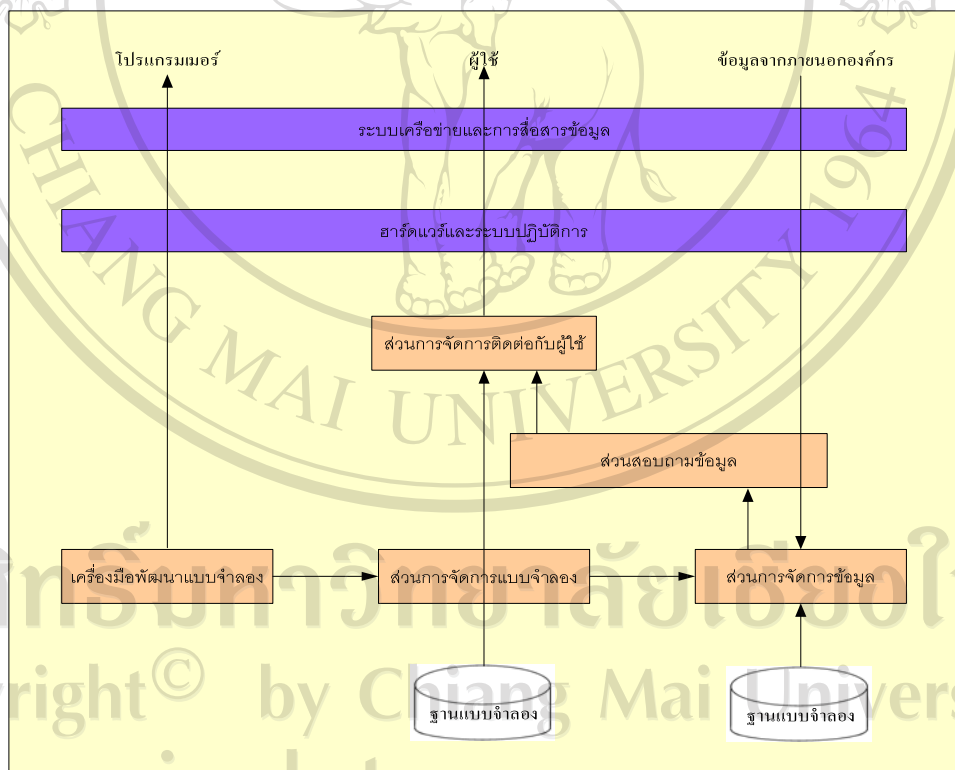
(5) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยอาศัยกฎ (Rule-Oriented DSS)

ในการศึกษาถึงกระบวนการและการให้เหตุผลของกฎต่างๆ ในระบบสนับสนุนการตัดสินใจ อาจต้องใช้องค์ความรู้ในการอธิบาย โดยทั่วไปแล้วกฎเกิดจากการจำลองรูปแบบของกระบวนการคิดและให้เหตุผลของผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินใจ

(6) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจแบบผสม (Compound DSS)

ระบบสนับสนุนการตัดสินใจแบบผสม เป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่มีการนำระบบต่างๆ มาใช้งานร่วมกันตั้งแต่ 2 ระบบขึ้นไป

2.1.2 สถาปัตยกรรมระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

รูปที่ 2.1 แสดงแนวคิดของสถาปัตยกรรมระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

แนวคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมระบบสนับสนุนการตัดสินใจ สามารถอธิบายการทำงานโดยสังเขปของระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้ดังนี้

(1) โปรแกรมเมอร์ใช้เครื่องมือพัฒนาแบบจำลองผ่านระบบคอมพิวเตอร์เครือข่ายฮาร์ดแวร์ และระบบปฏิบัติการของระบบสนับสนุนการตัดสินใจ เพื่อพัฒนาแบบจำลองเฉพาะกิจสำหรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจและส่งต่อไปยังส่วนการจัดการแบบจำลอง

(2) ส่วนการจัดการข้อมูลจะรวบรวมข้อมูลจากภายนอกระบบเพื่อจัดเก็บลงในฐานข้อมูลและ/หรือนำข้อมูลจากฐานข้อมูลส่งต่อไปยังส่วนการจัดการแบบจำลอง เพื่อนำไปผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองที่เหมาะสม สำหรับแก้ไขปัญหานั้นๆ

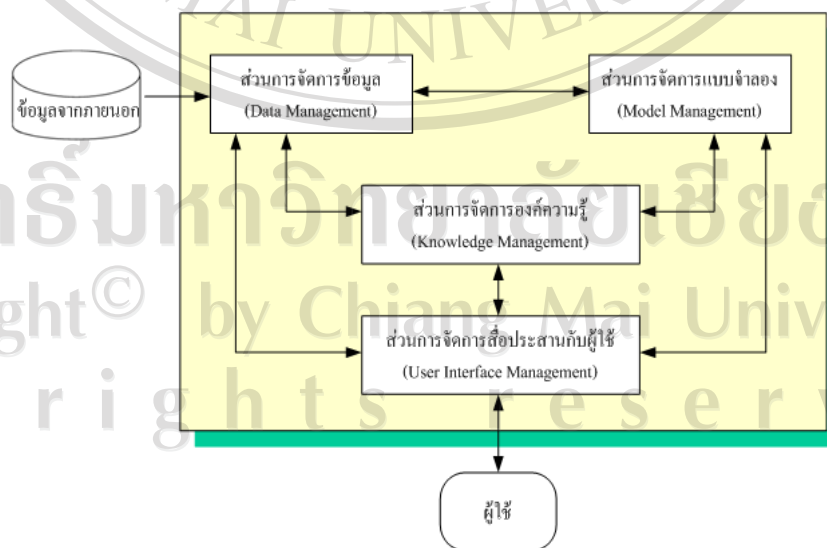
(3) ส่วนการจัดการแบบจำลอง จะส่งผลลัพธ์ของข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ไปยังส่วนการจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้ต่อไป

(4) ส่วนการสอบถามข้อมูล จะทำการค้นหาข้อมูลที่ใช้ต้องการผ่านทางระบบจัดการฐานข้อมูลของระบบสนับสนุนการตัดสินใจ แล้วส่งข้อมูลที่ได้ไปยังส่วนการจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้ต่อไป

(5) ส่วนการจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้ จะส่งข้อมูลผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ของแบบจำลองและ/หรือ ข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลของส่วนสอบถามข้อมูล ไปยังผู้ใช้ผ่านทางฮาร์ดแวร์ ระบบปฏิบัติการ และระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เพื่อแสดงผลยังผู้ใช้ต่อไป

2.1.2.1 องค์ประกอบของระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

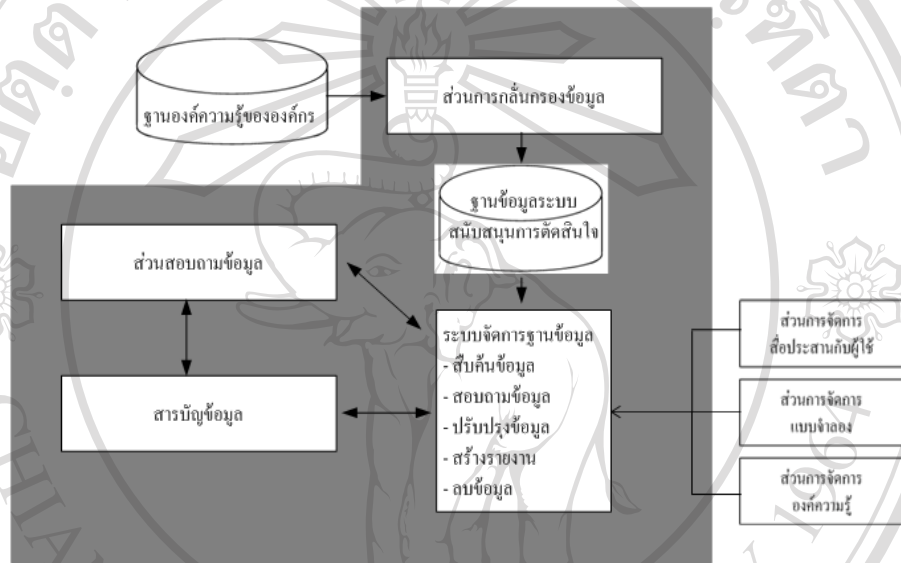
องค์ประกอบของระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ที่ประกอบด้วยส่วนการจัดการองค์ความรู้ สามารถแสดงให้เห็นสถาปัตยกรรมดังกล่าวได้ ดังรูปที่ 2.2

รูปที่ 2.2 แสดงองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมระบบสนับสนุนการตัดสินใจ
ที่มีส่วนการจัดการองค์ความรู้

(1) ส่วนการจัดการข้อมูล (Data Management)

ส่วนการจัดการข้อมูล เป็นส่วนที่ใช้ในการจัดการกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับมาจากแหล่งข้อมูลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นข้อความ ตัวเลข ตัวหนังสือ ข้อมูลภาพกราฟิก หรือข้อมูลเสียงก็ได้ แต่ข้อมูลเหล่านั้นจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ จึงจะนำมาจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลจัดการข้อมูลของระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

รูปที่ 2.3 แสดงโครงสร้างของส่วนการจัดการข้อมูล (ส่วนที่แรก)

จากรูปที่ 2.3 แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างการทำงานของส่วนการจัดการข้อมูล เพื่อการจัดการกับข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น การสืบค้น สอบถาม ปรับปรุง ลบ ข้อมูล และสร้างรายงาน เป็นต้น โดยการสอบถามข้อมูล ส่วนสอบถามข้อมูลอาจติดต่อกับระบบจัดการฐานข้อมูลโดยตรงหรือสอบถามข้อมูลผ่านทางสารบัญข้อมูล ซึ่งทำหน้าที่จัดเก็บคำจำกัดความต่างๆ ของข้อมูล หรือที่เรียกว่า “พจนานุกรมข้อมูล (Data Dictionary)” เพื่อช่วยให้การสอบถามข้อมูลสะดวกมากขึ้น

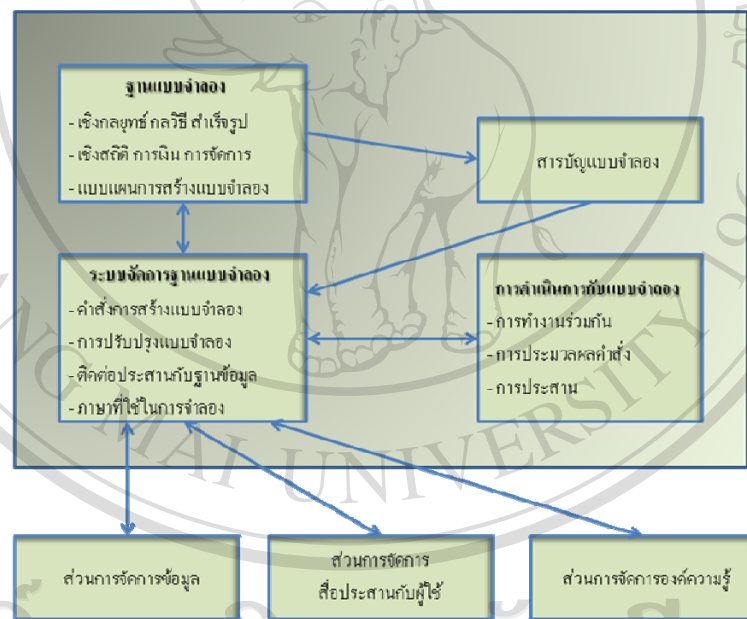
คุณสมบัติหลักของการจัดการข้อมูลให้กับระบบสนับสนุนการตัดสินใจ เพื่อให้ระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้รับข้อมูลที่มีประโยชน์และมีประสิทธิภาพต่อการสนับสนุนการตัดสินใจของมนุษย์ได้ ความสามารถของส่วนการจัดการข้อมูลโดยสรุปมีดังนี้

- สามารถเรียกใช้ข้อมูลในฐานข้อมูลของระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้
- สามารถปรับปรุงระเบียบข้อมูลและเพิ่มข้อมูลในฐานข้อมูลระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้

- สร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลต่างกันได้
- สามารถเรียกดูข้อมูลจากฐานข้อมูลโดยใช้การสอบถามเพื่อนำมาสร้างรายงานได้

(2) ส่วนการจัดการแบบจำลอง (Model Management) ประกอบด้วย

ส่วนการจัดการแบบจำลอง เป็นส่วนที่ช่วยควบคุมการทำงานของแบบจำลอง และช่วยคัดเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยแบบจำลองที่นำมาคัดเลือกนี้ได้มาจากการเขียนโปรแกรมเพื่อสร้างแบบจำลองเฉพาะกิจขึ้นมาใช้งาน และความสามารถในการจัดการ วิเคราะห์ ค้นหา คัดเลือกแบบจำลองให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้ใช้ในขณะนั้นคือ “ระบบจัดการแบบจำลอง” นั่นเอง ส่วนการจัดการแบบจำลองมีโครงสร้างการทำงาน ดังรูปที่ 2.4

รูปที่ 2.4 แสดงโครงสร้างการทำงานของส่วนการจัดการแบบจำลอง

จากรูปที่ 2.4 แสดงโครงสร้างการจัดการแบบจำลอง ประกอบด้วย ฐานแบบจำลอง ระบบจัดการฐานแบบจำลอง สารบัญแบบจำลอง และการดำเนินการกับแบบจำลอง โดยจากฐานแบบจำลองจะส่งข้อมูลเกี่ยวกับแบบจำลอง ไปยังสารบัญแบบจำลอง และสารบัญแบบจำลองก็จัดส่งข้อมูลเหล่านี้ให้กับระบบจัดการฐานแบบจำลองทุกครั้งที่มีการร้องขอ

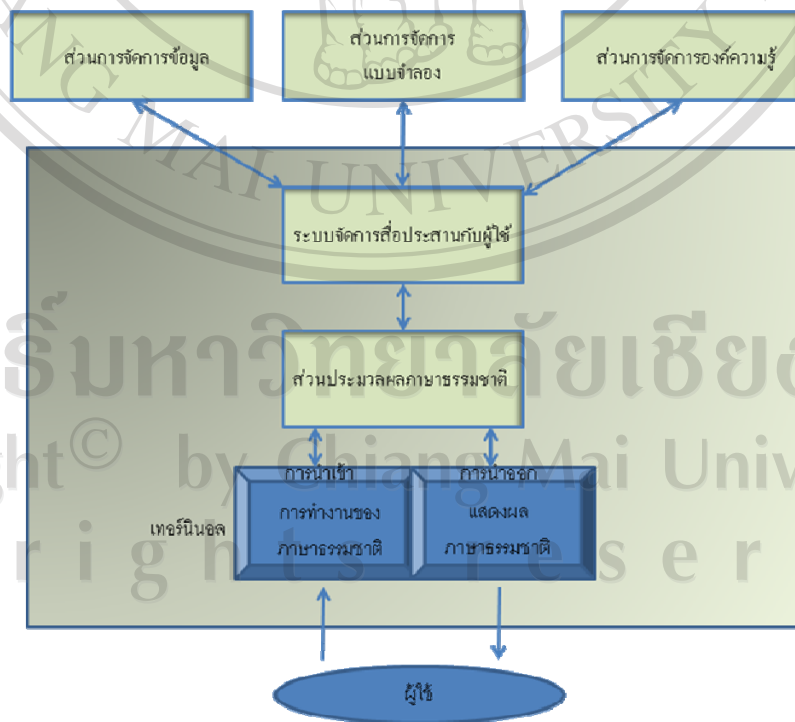
สรุปความสามารถของส่วนการจัดการแบบจำลอง เป็นส่วนที่ช่วยจัดการ ควบคุมการทำงานของแบบจำลอง และช่วยในการคัดเลือกแบบจำลองที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ

เพื่อให้ได้ผลลัพธ์สำหรับการประกอบการตัดสินใจของผู้ใช้งานระบบ ซึ่งต้องอาศัยความสามารถต่างๆ ของส่วนการจัดการแบบจำลองโดยสรุป ดังนี้

- สามารถจัดการกับแบบจำลองที่เก็บอยู่ในฐานแบบจำลองได้อย่างรวดเร็ว
- ส่วนการจัดการแบบจำลองจะต้องมีความสามารถในการจัดการ จัดเก็บ และเรียกใช้แบบจำลองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- สามารถนำแบบจำลองไปทำงานร่วมกับระบบจัดการฐานข้อมูลได้
- สามารถควบคุม และจัดการฐานแบบจำลองได้ โดยมีหน้าที่คล้ายกับระบบจัดการฐานข้อมูล คือ การเก็บรักษา การเข้าถึง การเรียกใช้งาน การปรับปรุง

(3) ส่วนการจัดการติดต่อกับผู้ใช้ (User Interface Management)

ส่วนการจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้ ทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่ช่วยให้ผู้ตัดสินใจ สามารถติดต่อสื่อสารกับระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้ทั้งทางด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ และยังช่วยควบคุมการจัดการด้านต่างๆ ด้วยระบบจัดการส่วนประสานกับผู้ใช้ (User Interface Management System: UIMS) ทำให้ผู้ตัดสินใจสามารถใช้งานระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้ง่ายยิ่งขึ้น แสดงโครงสร้างของระบบจัดการส่วนโต้ตอบกับผู้ใช้ ดังรูปที่ 2.5

รูปที่ 2.5 แสดงโครงสร้างการทำงานของส่วนการจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้

จากรูปที่ 2.5 แสดงกระบวนการทำงานของส่วนการจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้ในระบบสนับสนุนการตัดสินใจ โดยเริ่มจากผู้ใช้ป้อนคำสั่งต่างๆ เข้าสู่ระบบผ่านอุปกรณ์นำเข้าข้อมูล (Input Device) จากนั้นเป็นหน้าที่ของระบบจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้ (UIMS) ที่จะต้องนำคำสั่งนั้นเข้าสู่หน่วยประมวลผลภาษาธรรมชาติ ที่เรียกว่า “Natural Language Processor” เพื่อทำหน้าที่แปลคำสั่งจากภาษามนุษย์ให้เป็นภาษาที่เครื่องคอมพิวเตอร์เข้าใจได้ จึงส่งคำสั่งกลับไปยังระบบจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้อีกครั้ง เพื่อจัดการส่งคำสั่งต่อไปที่ส่วนประกอบอื่นๆ และเมื่อคำสั่งได้รับการประมวลผลเป็นผลลัพธ์แล้ว จะถูกส่งกลับไปยังผู้ใช้ผ่านทางระบบจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้ไปยังหน่วยประมวลผลภาษาธรรมชาติ เพื่อแปลภาษาเครื่องคอมพิวเตอร์กลับมาเป็นภาษามนุษย์ และส่งหน่วยแสดงผล (Output Device) เพื่อแสดงผลลัพธ์ออกทางจอภาพตามความต้องการของผู้ใช้

การจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของระบบสนับสนุนการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นส่วนที่จะทำให้ผู้ตัดสินใจประเมินได้ว่า ระบบนั้นใช้งานได้ง่ายหรือไม่ หากระบบนั้นมีส่วนสื่อประสานกับผู้ใช้ที่ใช้งานยาก ก็อาจทำให้ผู้ตัดสินใจเลิกใช้ระบบนั้นไป ผู้พัฒนาระบบจึงออกแบบสื่อประสานผู้ใช้ให้มีรูปแบบที่ใช้งานง่าย เช่น การใช้เมนูคำสั่งในลักษณะต่างๆ

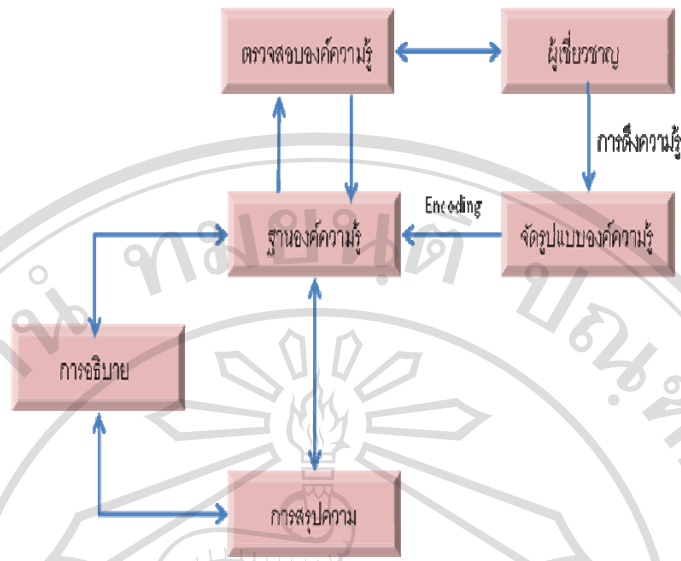
สื่อประสานกับผู้ใช้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างผู้ใช้งานระบบสนับสนุนการตัดสินใจ และยังเป็นส่วนที่มีผลต่อการยอมรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ใช้ด้วย โดยบทบาทของส่วนการจัดการสื่อประสานกับผู้ใช้ที่มีต่อระบบสนับสนุนการตัดสินใจมีดังต่อไปนี้

- สามารถรองรับเทคโนโลยีด้านกราฟฟิกของสื่อประสานผู้ใช้ เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถใช้งานระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้ง่ายยิ่งขึ้น
- สามารถรองรับอุปกรณ์นำเข้าข้อมูลได้หลายประเภท ซึ่งช่วยให้สามารถนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เข้าสู่ระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้
- สามารถรองรับการแสดงผลและการใช้งานอุปกรณ์แสดงผลข้อมูลต่างๆ ได้
- มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับระบบตามลักษณะปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(4) ส่วนการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management)

ระบบสนับสนุนการตัดสินใจด้วยฐานองค์ความรู้ (Knowledge-based DSS) ช่วยยกระดับความสามารถของระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่มีองค์ประกอบเพียง 3 ส่วนแรก แสดงโครงสร้างของส่วนการจัดการองค์ความรู้ ดังรูปที่ 2.6

รูปที่ 2.6 แสดงโครงสร้างของส่วนการจัดการองค์ความรู้

จากรูปที่ 2.6 จะเห็นโครงสร้างการทำงานของส่วนการจัดการองค์ความรู้ พบว่ามีส่วนการทำงานย่อยที่สำคัญทั้งหมด 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมองค์ความรู้จากแหล่งผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาแปลงให้อยู่ในรูปแบบที่โปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถเข้าใจได้ รวมแล้วจะเรียกกิจกรรมทั้งสองนี้ว่า “Knowledge Acquisition” จากนั้น องค์ความรู้จะเข้าสู่ส่วนที่ทำหน้าที่จัดรูปแบบองค์ความรู้ (Knowledge Representation) ที่รับสามารถเข้าใจได้ ซึ่งอาจจะต้องมีการเข้ารหัสองค์ความรู้ เช่น เปลี่ยนสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อการประมวลผล ไปเก็บไว้ในฐานองค์ความรู้ ที่จะต้องมีการตรวจสอบองค์ความรู้ (Knowledge Validation) ที่รับมาเก็บไว้ว่าถูกต้องหรือไม่ อย่างไร เมื่อผู้ใช้เรียกใช้ระบบ จะต้องมีส่วนที่ทำหน้าที่อธิบายความ (Explanation) องค์ความรู้ต่างๆ ให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจในแนวทางที่ระบบส่งให้กับผู้ใช้ด้วยส่วนที่ทำหน้าที่สำคัญที่สุดคือ การสรุปความ (Inference)

ระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่ประกอบด้วยส่วนการจัดการองค์ความรู้ เป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่มีความฉลาด โดยอาศัยความสามารถต่างๆ ของระบบจัดการฐานองค์ความรู้ (Knowledge Base Management System) ดังต่อไปนี้

- เป็นเครื่องมือช่วยเหลือและสนับสนุนขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการตัดสินใจ โดยเฉพาะกระบวนการที่ไม่ได้ถูกกล่าวถึงในเชิงคณิตศาสตร์
- ใช้สร้างแบบจำลองการตัดสินใจ ซึ่งช่วยสนับสนุนให้ผู้ใช้สามารถสร้าง คัดแปลง และจัดการแหล่งเก็บแบบจำลองต่างๆ ได้

- ช่วยวิเคราะห์ทางเลือกในการตัดสินใจสำหรับปัญหาที่อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่มี ความแน่นอน (Uncertainty) โดยอาศัยการรวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของฐานองค์ความรู้

2.2 ทฤษฎีความน่าจะเป็น

สายชล สตินสมบูรณ์ทอง (2548) [14] กล่าวว่าความน่าจะเป็น (Probability) เป็นการวัดค่าที่เป็นตัวเลข ซึ่งค่านี้นำมาวัด ระดับความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ ซึ่งยังไม่เกิดว่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ความน่าจะเป็น วัดอยู่ในช่วง 0 ถึง 1 ถ้าความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ มีค่าใกล้ 0 แสดงว่า เหตุการณ์นั้นจะมีโอกาสของการเกิดขึ้นน้อย ถ้าความน่าจะเป็นของเหตุการณ์มีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่า เหตุการณ์นั้นมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นมาก

2.2.1 การหาค่าความน่าจะเป็นของเหตุการณ์

ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ A ซึ่งกำหนดบนการทดลองที่มีแซมเปิลสเปซ S ที่ประกอบด้วยผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ทั้งหมด N อย่าง โดยแต่ละอย่างมีความเป็นไปได้เท่าๆกัน และการเกิดเหตุการณ์ A มีผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ n อย่าง คือ ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ $A = \frac{\text{ผลลัพธ์ทั้งหมดใน } A}{\text{ผลลัพธ์ทั้งหมดใน } S}$ หรือ

$$P(A) = \frac{n}{N} \quad (1)$$

2.1.2 ความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไข (Condition Probability)

ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ B เมื่อทราบว่าเหตุการณ์ A เกิดขึ้นแล้ว เรียกว่า ความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไข เขียนแทนด้วย $P(B|A)$ อ่านว่า ความน่าจะเป็นของ B เมื่อกำหนด A
นิยาม : ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ B เมื่อกำหนดเหตุการณ์ A ได้แก่

$$P(B|A) = \frac{P(A \cap B)}{P(A)}, P(A) > 0 \quad (2)$$

2.1.3 กฎการคูณของความน่าจะเป็น (Product rule)

ความน่าจะเป็น $P(A \cap B)$ ที่สองเหตุการณ์ A และ B จะเกิดพร้อมกันมีค่าเท่ากับ

$$P(A \cap B) = P(A|B)P(B) = P(B|A)P(A) \quad (3)$$

2.1.4 กฎผลรวม (Sum rule)

ความน่าจะเป็น $P(A \cup B)$ ที่เหตุการณ์ A หรือ B เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจะเกิดพร้อมกันมีค่าเท่ากับ

$$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B) \quad (4)$$

2.1.5 ทฤษฎีความน่าจะเป็นทั้งหมด (Theorem of total probability)

ถ้าเหตุการณ์ $A_1, \dots, A_n$ ไม่เกิดร่วมกันและ $\sum_{i=1}^n P(A_i) = 1$ แล้ว ความน่าจะเป็น $P(B)$ มีค่าเท่ากับ

$$P(B) = \sum_{i=1}^n P(B|A_i)P(A_i) \quad (5)$$

2.1.6 กฎลูกโซ่ (Chain rule)

$A_1, \dots, A_n$ เป็นเหตุการณ์ n เหตุการณ์จะได้ว่าความน่าจะเป็นร่วม $P(A_1, \dots, A_n)$ มีค่าเท่ากับ

$$P(A_1, \dots, A_n) = \sum_{i=1}^n P(A_i | A_{i-1}, \dots, A_1) \quad (6)$$

2.1.7 เหตุการณ์ที่เป็นอิสระกัน (Independent events)

การเกิดขึ้นของเหตุการณ์หนึ่ง ไม่ทำให้ความน่าจะเป็นของอีกเหตุการณ์หนึ่งเปลี่ยนไป A และ B เป็นเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ที่เป็นอิสระกัน (independent) ก็ต่อเมื่อ

$$P(B/A) = P(B)$$

$$P(A/B) = P(A)$$

$$P(A \cap B) = P(A)P(B)$$

ถ้าเป็นอย่างอื่น จะกล่าวว่า A และ B ไม่เป็นอิสระกัน

2.3 ทฤษฎีบทของเบส์ (Bayes' Theorem)

Martz and Waller (2525) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทของเบส์ ดังนี้

จากรูป 2.7 ถ้า $A_1, A_2, \dots, A_n$ เป็นลำดับของเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ใดๆ ที่ไม่เกิดร่วมกัน และ B เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนในทุกๆ เหตุการณ์ A (การรวมกันของสับเซตของ A_i) และ $P(B) > 0$ เพราะฉะนั้นจะได้ว่า

$$P(A_i) = \frac{P(B|A_i)P(A_i)}{P(B)} \tag{7}$$

เมื่อ $P(B) = \sum_{i=1}^n P(B|A_i)P(A_i)$

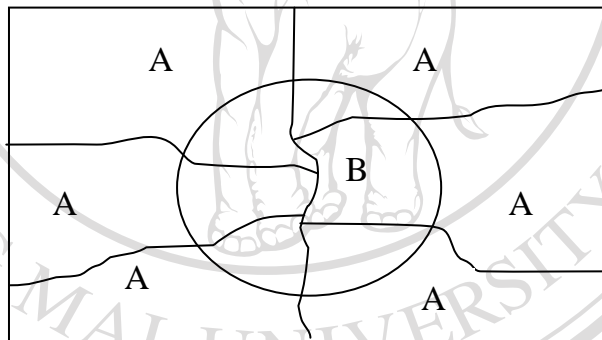
นั่นคือ เมื่อกำหนดให้ $A_1, A_2, \dots, A_n$ เป็นเหตุการณ์ใด ๆ ในแซมเปิลสเปซ S ที่ไม่เกิดขึ้นร่วมกัน นั่นคือ

$$\bigcup_{i=1}^n A_i = S$$

และ

$$A_i \cap A_j = \phi \quad \text{เมื่อ } i \neq j$$

และกำหนดให้ B เป็นเหตุการณ์ใด ๆ ที่ $B \subset S$ สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

รูปที่ 2.7 แสดงแผนภาพแสดงเหตุการณ์ A และ B ที่อยู่ในแซมเปิลสเปซ S

จากความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไข (Conditional Probability)

$$P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)}$$

ดังนั้น

$$P(A \cap B) = P(A|B)P(B)$$

ทำนองเดียวกัน

$$P(B|A) = \frac{P(A \cap B)}{P(A)}$$

และได้ว่า

$$P(A \cap B) = P(A|B)P(A)$$

จากแผนภาพ จะพบว่า

$$\begin{aligned} B &= A \cap B \\ &= (A_1 \cup A_2 \cup \dots \cup A_n) \cap B \end{aligned}$$

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

$$\begin{aligned}
 &= (A_1 \cap B) \cup (A_2 \cap B) \cup \dots \cup (A_n \cap B) \\
 \text{ดังนั้น} \quad P(B) &= P(A_1 \cap B) \cup (A_2 \cap B) \cup \dots \cup (A_n \cap B) \\
 &= P(B|A_1)P(A_1) + P(B|A_2)P(A_2) + \dots + P(B|A_n)P(A_n) \\
 &= \sum_{i=1}^n P(B|A_i)P(A_i)
 \end{aligned}$$

จากความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไข

$$\begin{aligned}
 P(A_k|B) &= \frac{P(A_k \cap B)}{P(B)} \\
 \text{จะได้} \quad P(A_k|B) &= \frac{P(B|A_k)P(A_k)}{\sum_{i=1}^n P(B|A_i)P(A_i)} \quad (8)
 \end{aligned}$$

เรียกสมการ (8) ว่าเป็นทฤษฎีบทของเบย์

นอกจากนี้ มีการนำทฤษฎีบทของเบย์มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สถิติแบบเบย์อีกด้วย กล่าวคือ การพิจารณาการแจกแจงภายหลัง (Posterior Distribution) จะอาศัยข้อสนเทศจากตัวอย่างที่อยู่ในรูปแบบของฟังก์ชันควรถจะเป็น (Likelihood Function) และการแจกแจงก่อน (Prior Distribution) ซึ่งในการแจกแจงก่อน ผู้วิจัยอาศัยจากความรู้ ความเชื่อ และประสบการณ์ของผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อค่าพารามิเตอร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถเลือกการแจกแจงก่อนที่เป็นคอนจูเกต (Conjugate) กับ การแจกแจงของค่าสังเกต ซึ่งการแจกแจงคอนจูเกตจะมีรูปแบบฟังก์ชันที่คล้ายกับฟังก์ชันภาวะควรถจะเป็น ทำให้การคำนวณเพื่อหาฟังก์ชันภายหลังทำได้ง่าย และฟังก์ชันภายหลังที่ได้ก็จะเป็นการแจกแจงประเภทเดียวกันกับการแจกแจงก่อนที่กำหนดให้นั่นเอง และจากการแจกแจงภายหลังที่ได้ ก็จะถูกนำไปวิเคราะห์เพื่อหาข้อสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการแจกแจงภายหลังต่อไป เช่น การหาค่าคาดหวัง ค่าความแปรปรวน เป็นต้น

จากการวิเคราะห์แบบเบย์อาศัยข้อมูลจากการสังเกตและการแจกแจงเบื้องต้นที่ผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดจากการใช้ความเชื่อและประสบการณ์ในปัญหาที่เกี่ยวข้อง ถือว่าเป็นข้อดีอย่างหนึ่งของการดำเนินการแบบเบย์

2.4 โครงข่ายของเบย์ (Bayesian Networks)

H.F. Martz, RA. Waller (2525) กล่าวว่าโครงข่ายของเบย์เป็นแบบจำลองกราฟที่ถูกคิดค้นโดยนักคณิตศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อโทมัส เบย์ (Thomas Bayes) ซึ่งแบบจำลองนี้เป็นแบบจำลองกราฟซึ่งมีการแจกแจงความน่าจะเป็นร่วม (Joint Probability Distribution) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างโหนด (Node) แต่ละโหนดในกราฟ เก็บข้อมูลการแจกแจงความน่าจะเป็น

อย่างมีเงื่อนไข (Conditional Probability Distribution) ที่ขึ้นกับโหนดพ่อแม่ (Parents) ของโหนดนั้นๆ ซึ่งข้อมูลในแต่ละโหนดสามารถนำมาใช้คำนวณความน่าจะเป็นของสถานะใดๆ ของระบบได้

โครงข่ายของเบย์ (Bayesian Networks) ประกอบด้วย

- (1) โหนด (Nodes) เป็นเซตของตัวแปรสุ่ม (Random Variables)
- (2) การเชื่อมโดยตรง (Directed Links) การเชื่อมระหว่างโหนด โดยเส้นเชื่อมที่ใช้จะเป็นแบบมีทิศทางว่าจะออกจากทางใดไปทางใด เช่น $X \rightarrow Y$ หมายถึง X มีอิทธิพลโดยตรง (Directed influence) ต่อ Y
- (3) กราฟที่ไม่มีการวนเป็นวงกลม (Directed acyclic graph: DAG) จะไม่มีการวนเป็นวงกลมเกิดขึ้นภายในแบบจำลองกราฟ
- (4) ตารางความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไข (Conditional Probability Table: CPT) การจะสร้างการแจกแจงความน่าจะเป็นร่วม (Joint probability distribution) ต้องสร้างตารางที่ใส่ทุกเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ คือ 2^{Nodes} กรณี บางกรณีเราจะหาความน่าจะเป็นของทุกเหตุการณ์ไม่ได้ หรือจะหาความน่าจะเป็นของเหตุการณ์เดียวก็เป็นไปได้น้อย จึงสามารถลดขนาดตารางลงได้ในกรณีที่ ความน่าจะเป็นร่วม (Joint distribution probability) มากเกินไป ซึ่งตารางที่มีขนาดเล็กลงมา นี้เรียกว่าตารางความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไข (Conditional Probability Table: CPT) ซึ่งตาราง CPT จะมียู่ในทุกโหนด และบอกผลกระทบของโหนดแม่ (Parent nodes) ที่มีผลต่อโหนดลูก (Child node) จะสามารถตอบคำถามทุกคำถามที่ใส่เข้าไปได้ การที่ลดตารางให้เล็กลงมา เป็นหลักการของ “Conditional Independency”

2.5 กระบวนการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบจำลองเร่งรัด (Rapid Application Development: RAD)

กระบวนการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบจำลองเร่งรัด เป็นแนวทางการพัฒนาระบบ (Methodology) ที่พัฒนาขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1990 ด้วยการปรับระยะในวงจรการพัฒนาระบบ (Software Development Life Cycle: SDLC) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การสร้าง (Build) และการทดสอบ (Testing) ให้มีขั้นตอนการทำงานที่รวดเร็วมากขึ้น เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของแนวทางการวิเคราะห์และออกแบบระบบเชิงโครงสร้าง (Structured System Analysis and Design Methodology: SSADM) มีการเลือกใช้เครื่องมือสนับสนุนอย่าง CASE Tools (Computer-Aided Software Engineering Tools) และเทคนิคต่างๆ ช่วยในการพัฒนาเพื่อลดเวลาในการพัฒนาโดยรวมลงได้

วิธีการพัฒนาระบบที่มีแนวทางในการพัฒนาแบบจำลองเร่งรัด สามารถแตกแขนงได้หลายวิธี ในที่นี้ขอยกตัวอย่างเพียง 3 วิธี ดังนี้

- วิธีการพัฒนาโดยแบ่งระบบออกเป็นเวอร์ชัน (Phased Development-based Methodology)
- วิธีการพัฒนาโดยการสร้างระบบต้นแบบ (Prototyping-based Methodology)
- วิธีการพัฒนาตัวต้นแบบลักษณะใช้แล้วทิ้ง (Throw-away prototyping-based Methodology)

หลักการของวิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบเร่งรัด

- พัฒนาต้นแบบได้อย่างรวดเร็ว
- เป็นแหล่งรวมเครื่องมือเพื่อการพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application)
- มีทีมงานที่เชี่ยวชาญการใช้เครื่องมือเหล่านั้น
- เป็นแนวร่วมปฏิบัติการกับ JAD (Joint Application Development)
- มีกรอบระยะเวลาการพัฒนาที่จำกัด

2.5.1 วิธีการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยใช้แบบจำลองเร่งรัด

การค้นคว้าแบบอิสระในครั้งนี้ ผู้จัดทำมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบเร่งรัดด้วยวิธีการพัฒนาโดยการสร้างระบบต้นแบบ (Prototyping-based methodology)

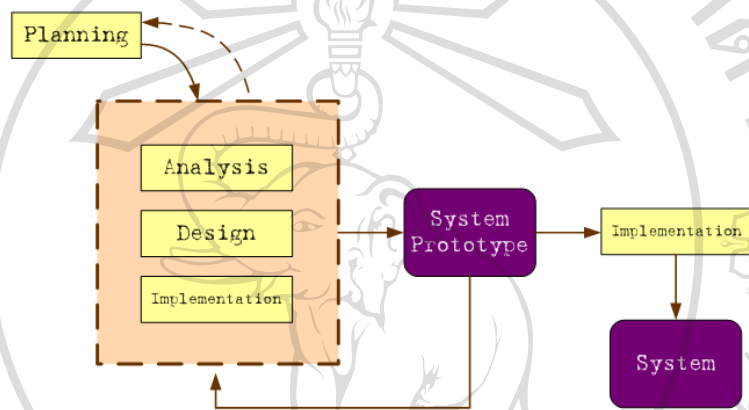
วิธีการพัฒนาโดยการสร้างระบบต้นแบบ สามารถดำเนินการในขั้นตอนวิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนาระบบพร้อมกัน เพื่อสร้างตัวต้นแบบของระบบ (System Prototype) ที่สามารถทำงานได้จริงในบางส่วนของระบบหรือทีละส่วน ซึ่งอาจเรียกว่า “ระบบต้นแบบ” แล้วนำตัวต้นแบบระบบนั้นเสนอให้ผู้ใช้ได้ทดลองใช้งาน เพื่อเก็บความคิดเห็น และข้อติชมจากผู้ทดลองใช้ตัวต้นแบบนั้น จากนั้นจึงนำความคิดเห็นและข้อติชมมาวิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนาต้นแบบส่วนที่ 2 ที่เพิ่มเติมความสามารถในการทำงานของระบบให้มากขึ้น จากนั้นจึงเสนอให้ผู้ได้ทดลองใช้และเก็บความคิดเห็นเพื่อนำมาวิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนาเป็นต้นแบบในลำดับถัดไปเป็นวงจรซ้ำๆ ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งได้ต้นแบบที่ผู้ใช้ยอมรับว่าสามารถทำงานได้ครบทุกส่วนของระบบ และพร้อมติดตั้ง จึงสามารถเรียกต้นแบบนั้นว่า “ระบบ (System)” โดยมีขั้นตอนการพัฒนาดังรูปที่

2.8

ข้อดีของวิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบนี้คือ ใช้เวลาน้อยในการพัฒนาเพื่อให้เป็นระบบที่สามารถใช้งานได้ เนื่องจากขั้นตอนการวิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนา สามารถดำเนินการพร้อม

กัน ได้ด้วยการสร้างต้นแบบของระบบ โดยผู้ใช้งานสามารถทดลองใช้ต้นแบบของระบบก่อนการติดตั้งได้ ทำให้สามารถระบุความต้องการที่แท้จริงได้เร็วขึ้น

แต่เนื่องจากเป็นวิธีที่มีการสร้างระบบต้นแบบทีละส่วนด้วยเวลาที่เร่งรัด ในการพัฒนาระบบการรวบรวมความต้องการของระบบ การวิเคราะห์ระบบ ออกแบบระบบต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน ทำให้ขาดความรอบคอบในการตระหนักถึงปัญหาที่อาจจะเกิดตามมาเมื่อติดตั้งและใช้งานระบบทั้งหมดทุกส่วน จึงอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดได้

รูปที่ 2.8 แสดงแบบจำลองวิธีการพัฒนาซอฟต์แวร์โดยการสร้างระบบต้นแบบ

2.5.2 กระบวนการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยใช้แบบจำลองเร่งรัด

การดำเนินงานพัฒนาซอฟต์แวร์แบบเร่งรัดโดยใช้วิธีการสร้างระบบต้นแบบ มีขั้นตอนการสร้างต้นแบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนาตัวต้นแบบ และการพัฒนาตัวต้นแบบที่สมบูรณ์ ดังรูปที่ 1

จากงานวิจัยนี้ เป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการพิจารณาเลือกใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งสามารถเป็นไปได้ทั้งปัญหาที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ดังนั้นแนวทางการพัฒนาจึงใช้กระบวนการพัฒนาซอฟต์แวร์แบบนี้ เนื่องจากสามารถสร้างต้นแบบเพื่อจำลองและอธิบายปัญหา อีกทั้งผู้ใช้งานยังสามารถทดลองตัดสินใจด้วยต้นแบบ ซึ่งทำให้เห็นภาพชัดเจนกว่าแนวทางอื่นได้นั่นเอง

(1) การวางแผน (Planning)

การวางแผนเพื่อพัฒนาระบบ ต้องทราบความต้องการของระบบ กำหนดขอบเขตของระบบ ความเป็นไปได้ของโครงการ และการจัดทำแผนงานโครงการ เพื่อควบคุมและกำหนดทิศทางของโครงการ

(2) การวิเคราะห์ (Analysis)

การศึกษาถึงขั้นตอนการดำเนินงานของระบบเดิมเพื่อหาปัญหาที่เกิดขึ้น สำนวความ ต้องการระบบงานใหม่จากผู้ใช้ระบบ แล้วนำความต้องการมาศึกษาและวิเคราะห์เพื่อหาแนว ทางแก้ไขปัญหานั้น ผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนนี้คือ แบบจำลองภาพความต้องการของระบบงานใหม่ ด้วยเครื่องมือยูเอ็มแอล (UML Tool)

(3) การออกแบบ (Design)

การออกแบบระบบงานใหม่ กำหนดให้เป็นไปตามการวิเคราะห์ระบบที่ได้ทำไว้ใน ขั้นตอนการวิเคราะห์ระบบ การออกแบบสถาปัตยกรรมของระบบ แบ่งออกเป็น การออกแบบ สถาปัตยกรรมซอฟต์แวร์ และส่วนการออกแบบสถาปัตยกรรมฮาร์ดแวร์ รวมถึงการออกแบบ รายละเอียดส่วนอื่นๆ ของระบบ ได้แก่ การออกแบบฟอร์มและรายงาน (Form and Report Design) และการออกแบบส่วนประสานกับผู้ใช้ (User Interface Design)

(4) การพัฒนาระบบต้นแบบ (Implementation)

การพัฒนาซอฟต์แวร์เป็นไปตามข้อกำหนดที่ได้ออกแบบไว้ นำตัวต้นแบบให้ผู้ใช้ได้ ทดลองใช้งาน เพื่อเก็บข้อคิดเห็นและข้อติชมมาวิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนาตัวต้นแบบที่ สมบูรณ์ต่อไป

(5) การพัฒนาระบบ (Implementation)

การพัฒนาซอฟต์แวร์ตัวต้นแบบที่ผู้ใช้อยอมรับ สามารถทำงานได้ครบทุกส่วนพร้อมที่จะ ติดตั้งเป็นระบบที่สมบูรณ์

2.6 มาตรฐานไอเอสโอ 12207 (ISO 12207)

มาตรฐานสำหรับกระบวนการผลิตและพัฒนาซอฟต์แวร์ มาตรฐานไอเอสโอ 12207 เป็น เกณฑ์คุณภาพของการผลิตซอฟต์แวร์ที่มีลักษณะเป็น โพรเซส โมเดลลิ่ง (Process Modeling) ก่อ เน้นในส่วนของการกำหนดขั้นตอนที่ละขั้นตอน (Process) ในการผลิตซอฟต์แวร์ที่มีคุณภาพ ตั้งแต่ เริ่มต้นจนกระทั่งจบขั้นตอนของการผลิตซอฟต์แวร์ เพื่อให้การผลิตซอฟต์แวร์นั้นมีคุณภาพ โดยจะ มีการกำหนดว่าจะมีผลลัพธ์จากขั้นตอนของการผลิตซอฟต์แวร์ตามที่กำหนดในมาตรฐานไอเอสโอ